

Ann Data Öyküsünde Bengâl Kıtlığı

Muhsin Ramazan İŞSEVER*

ÖZ

Bu çalışma, Modern dönem Urdu Edebiyatçılarından Krişen Çandar'ın Ann Data öyküsü bağlamında 1943 Bengâl Kıtlığı'nı ele alarak, İngiliz sömürge yönetiminin kıtlık üzerindeki etkilerini, dönemin siyasi ve ekonomik politikalarının yanı sıra toplumsal duyarsızlığın trajik sonuçlarını incelemektedir. Bengâl Kıtlığı, İngiliz yönetiminin gıda politikaları ve savaş dönemi stratejileri nedeniyle yaklaşık üç milyon insanın ölümüne neden olmuştur. Ann Data öyküsü, kıtlık sürecinde Kalküta'da görev yapan yabancı bir konsolosun gözlemleri üzerinden ilerleyerek, bireysel ahlaki çöküşü ve toplumsal kayıtsızlığı çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bengâl halkının kıtlığa rağmen gösterdiği sessizlik ve çaresizlik, Batılıların Hindistan'ı tarih boyunca nasıl pasif bir toplum haline getirdiğinin yansımasıdır. Bu makale, Ann Data öyküsünü edebiyatın tarihsel olayları anlatmadaki rolünü ve toplumsal hafızaya katkısını değerlendirmektedir. Ann Data öyküsü, sadece Bengâl Kıtlığı'nı anlatan bir öykü değil, aynı zamanda küresel sömürgecilik politikalarının insan hayatı üzerindeki acımasız etkilerini ve bireyin vicdanı ile toplumsal gerçekler arasındaki çatışmasını ortaya koyan güçlü bir anlatıdır. Bu bağlamda öykü, Bengâl Kıtlığı'nın yalnızca bir doğal afet olarak değil, büyük ölçüde insan kaynaklı bir trajedi olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmakta ve edebiyatın, toplumsal ve tarihsel hafızayı himaye etme ve dönemin gerçeklerini anlatma gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Urdu Dili ve Edebiyatı, 1943 Bengâl Kıtlığı, Krişen Çandar, Ann Data, Açlık, Sömürgecilik, Z11.

The Bengal Famine in Ann Data's Story

ABSTRACT

The present study examines the 1943 Bengal Famine in the context of Krishen Chandar's short story Ann Data, a seminal work of modern Urdu literature. It explores the impact of British colonial administration on the famine, alongside the tragic consequences of the political and economic policies of the era and societal indifference. The Bengal Famine led to the demise of approximately three million individuals, a consequence of British food policies and wartime strategies. The narrative of Ann Data unfolds through the observations of a foreign consul stationed in Calcutta during the famine, starkly revealing individual moral collapse and social indifference. The prevailing silence and helplessness exhibited by the Bengali populace in the face of the famine is indicative of the historical tendency of Western powers to subjugate India as a passive society. The present article evaluates the role of the Ann Data story in literature's narration of historical events and its contribution to social memory. The Ann Data story is not merely a tale recounting the Bengal Famine; it is also a powerful narrative that exposes the cruel effects of global colonial policies on human life and the conflict between individual conscience and social realities. In this context, the narrative contends that the Bengal Famine should be regarded not merely as a natural disaster but largely as a man-made tragedy, thereby demonstrating the capacity of literature to preserve social and historical memory and to recount the realities of the period.

Keywords: Urdu Language and Literature, 1943 Bengal Famine, Krishen Chander, Ann Data, Hunger, Colonialism, Z11.

1. Giriş

Hindistan'ın Bengâl eyaletinde 1943-1944 yıllarında meydana gelen ve dünya tarihinin en önemli felaketlerden biri olarak kabul gören Bengâl kıtlığı, artan nüfusa rağmen kişi başına düşen gıda oranının düşmesi neticesi gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı döneminde yaşanan bu kıtlığın alt yapısında birçok sebep bulunmaktadır. Japonya'da 63 yıl imparatorluk yapan Michinomiya Hirohito (1901-1989), ülkesini tarihteki parlak dönemlerine yükseltmek için doğusu Hindistan'dan başlayan ve batısı Amerika sahillerinde sona eren geçmişteki sınırlara geri döndürmeyi amaçlamıştır (Najmuldeen, 2020, s. 195). Bengâl bölgesinin önemli pirinç merkezleri arasında yer alan Burma'nın 1942 tarihinde Japonlar tarafından işgal edilmesiyle pirinç hasadı yapılamamış bir dönem olmuştur. Aynı yıl meydana gelen 16-17 Ekim 1942 tarihlerinde meydana gelen Bengâl Kasırgası ile tarım alanları sular altında kalarak temel gıda ihtiyaçlarından pirinç

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye/ Asst. Prof., İstanbul University, İstanbul, Türkiye, muhsinisever89@gmail.com

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 03.09.2025-24.03.2026

Citation/Atf: İşsever, M. R. (2026). Ann data öyküsünde bengâl kıtlığı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 59, 132-139. <https://doi.org/10.52642/susbed.1777131>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

fiyatlarında büyük bir artış baş göstermiştir (Günarslan, 2020, s. 207). Japonların Hindistan'ın iç bölgelerine doğru ilerlemesinden çekinen İngilizler, Burma sınırında bulunan deniz taşıtlarının yanı sıra fillere de el koyması bölgede balıkçılığın yapılamamasına ve yetiştirilen ürünlerin taşımacılığının gerçekleştirilmemesine neden olmuştur (Maharatna, 1996, s. 212). Aynı zamanda İngiliz Hükümeti, 66.653 tekneye el koyarak fazla pirincin stoklandığı bölgelerden kıtlık yaşanan Doğu Bengâl'e taşınmasını tamamen durdurmuştur. Bu uygulamalar neticesinde balıkçılıkla uğraşan toplulukların ekonomisi çökerken iç nakliyatı gerçekleştirilemeyen çömlükçiler de geçim kaynaklarını kaybederek ekonomik yıkımla karşı karşıya kalmışlardır (Mallik, 2023, s. 3212). Bu süreçte yaşanan kıtlık balıkçılar, zanaatkarlar ve ulaşım işçilerini de ağır şekilde etkilemiş, hem yoksulluk hem de ölüm oranları açısından kıtlıktan en fazla etkilenen grubun tarım işçileri olduğunu göstermektedir. Hindistan, II. Dünya Savaşı öncesinde yaklaşık bir milyon ton pirinç ve buğday ithal ederken ülkede kıtlık yaşanmasına karşın 1 Nisan 1942 - 31 Mart 1943 tarihleri arasında 360.000 ton tahıl ihraç etmiştir (Mukerjee, 2010, ss. 193-194).

Alt kıtada siyasi egemenliğe sahip olan İngilizlerin, Hint halkını ağır vergiler altında ezmeleri (Bilik & Çakmakçı, 2025, s. 3), 1943 Bengâl Kıtlığı sırasında devam etmiş ve el koydukları tahıl ürünlerini hâkimiyetleri altında bulunan Kalküta gibi bölgelere göndermiştir. Eyaletler arası gıda ticaretini engelleyerek kırsal halkı açlığa sürüklemiştir. Halk, kendi ürettiği pirinci tüketemez hale gelirken, kıtlık 1946'ya kadar sürmüştür. Sıtmanın en yaygın olduğu bölgelerden Bengâl'de yetersiz beslenme beraberinde sıtma, suçiçeği ve kolera gibi hastalıkları getirirken kirli içme suyu ise kolera ve ishali tetiklemiştir. İngilizlerin bölge halkı üzerinde uyguladıkları politika ve ihmal, yüksek ölüm oranlarıyla sonuçlanan büyük bir kıtlığa neden olmuştur (Dreze, 1988, s. 36). Kıtlık, gıdanın tamamen tükenmesinden veya işsizliğin yayılmasından ziyade aşırı yüksek fiyatlardan kaynaklandığı için, temel geçimlerini sağlamada zorlanan işçiler, toplumsal kesimde maddi açıdan yüksek statüde bulunanlara oranla daha fazla etkilendiği gözükmektedir (Maharatna, 1996, s. 212). 1943 yılında Hindistan, Bengâl kıtlığı olarak tanımlanan korkunç bir gıda krizi yaşamıştır. Bu krizin sonucunda Doğu Hindistan'da yaklaşık dört milyon insanın açlıktan öldüğü tahmin edilmektedir. Bu yüzden Hindistan 1947'de bağımsızlığını kazandıktan sonra 1967 yılına kadar tarım arazilerini genişletmeye karar vermiştir. Buna rağmen sürekli artan nüfus karşısında mahsullerin yetersiz kalmasıyla 1960 yılında tekrar bir krizin eşiğine gelmiştir (Felekoğlu, 2024, s. 294).

İngiliz Hükümeti, Bengâl'i kasıp kavuran kıtlık karşısında oldukça duyarsız kalmıştır. Açlıktan ölmekte olan yerel halka gönderilmek üzere yola çıkan tıbbi yardım ve gıda malzemelerini, hiçbir tereddüt göstermeden, Avrupa'daki askerlere yönlendirdi. Kıtlığın yol açtığı korkunç yıkımı ve ölen insan sayısını anlatan bir telgraf Winston Churchill'e ulaştığında bu konu hakkında "Kıtlık olsun ya da olmasın, Hindistanlılar tavşan gibi üremeye devam edecek, "Gandhi neden hâlâ ölmedi?" (Choudhury, 2021, s. 17) sözleri dönemin sömürgeci zihniyetini ortaya koymaktadır. Ayrıca Churchill, neden oldukları ihmalin ve tedbirsizliklerin bedelini ödemeleri gerektiğini de iddia etmiştir (Collingham, 2012, s. 145). İngilizlerin alt kıta halkına uyguladıkları siyaset, halkın bilinçlenmesine ve bağımsızlık hareketlerinin ateşlenmesine zemin hazırlamıştır.

2. Ann Data Öyküsünde Bengâl Kıtlığı

Krişen Çandar, öykü türünde kaleme aldığı eserlerinde meydana gelen olayları tüm gerçekçiliği ile aktarmıştır (Çakmakçı, 2024, s. 95). İngiliz sömürgeciliğinin sadece toprak ve hammadde değil, insan kaynağını da acımasız bir şekilde istismar ettiğinin ortaya koyulduğu bu öyküde tahılın, yerel halkın ihtiyacına göre değil, İngiliz yönetiminin çıkarlarına göre ihraç edildiğine değinilmektedir. Aynı şekilde çocukların, birer "eşya" gibi Güney Afrika'ya taşınmak suretiyle çalışmaya gönderilmesini, dönemin insanlık dışı çalışma rejimini ve sömürgeci anlayışın ahlaki durumunu yansıtmaktadır:

Bu yüzden burada tahıl ve çocuk sıkıntısı asla yaşanmaz. Savaş öncesi çok fazla tahıl yurtdışına ihraç ediliyordu; çocuklar ise ırgat olarak Güney Afrika'ya gönderiliyordu. Artık bir süredir ırgatların yurt dışına gönderilmesi sona erdirilmiş ve Hindistan eyaletlerine "Home Rule" (öz yönetim) hakkı tanınmıştır (Çandar, 1992, s. 7).

Krişen Çandar'ın Bengâl'deki bir konsolosun üstlerine bölgesindeki durumu anlatan mektupları içeren bu öyküde, 12 Ağustos 1943 tarihinde Bengâl coğrafyasında kıtlığın yaşanmaya başladığı dile getirilse de İngiliz sömürge döneminde bürokratik gecikme ve yabancı diplomatik çevrelerin insanî krizlere karşı sergilediği kayıtsızlık yansıtılmaktadır. Yazar, İngiliz sömürgeci yönetimin yerli halkın yaşamına verdiği önemin ne denli yüzeysel olduğunu gözler önüne sermektedir:

Bugün Çin konsolosunun öğle yemeği davetinde, Kalküta'da ciddi bir kıtlık olduğu tekrar söylendi. Ancak kimse gerçek durumu tam olarak açıklamıyor. Hepimiz Bengâl Hükümetinin açıklamasını bekliyoruz. Açıklama yapılır yapılmaz siziz detaylı bir şekilde bilgilendireceğim (Çandar, 1992, ss. 8-9).

Öyküde konsolos Bengâl kıtlığı sırasında ortaya çıkan insanlık dramını soğukkanlı ve diplomatik bakış açısıyla aktarmaktadır. Konsolos, konsolosluk binasının önünde bulunan iki kadının cesedini sıradan bir vaka gibi aktarırken, onların açlıkla kemik yığınına dönüşmüş bedenlerini yalnızca bir "olgu" gibi değerlendirmektedir. Bengâl'de başlayan açlık hastalığının tüm Hindistan'a yayıldığını ve henüz bir tedavisinin olmadığını dile getirildiği bu öyküde, Asya kıtasındaki hastalıkların Batıdakilerden farklı olduğu da vurgulanmıştır. Öykü, açlık sebebiyle hayatını kaybeden bir annenin, bebeğinin kendisinden süt emme çabasını kişisel ve vicdanî sorumluluğu geri planda bırakan, umursamaz bir dille hareket eden bir konsolosun bakış açısını yansıtmaktadır. Aynı zamanda bu durum, dönemin sömürgeci zihniyetini aktaran bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır:

Bugün konsolosluğumuzun önünde iki kadın cesedi bulundu. Kemiklerden oluşan bir iskelet gibi görünüyorlardı. Muhtemelen "sukhia" (açlık hastalığı) denen bir hastalığa yakalanmışlardı. Bengâl'de ve büyük ihtimalle tüm Hindistan'da "sukhia" yayılmış durumdadır. Bu hastalık insanı yiyip bitirip sonunda iskelete döndürerek öldürüyor. Bu çok korkunç bir hastalıktır. Ancak henüz kesin bir tedavisi bulunmuş değil. Sıklıkla bedava kinin dağıtılıyor; ancak kinin, magnezya ya da herhangi bir Batılı ilaç, bu hastalığın şiddetini azaltamıyor. Gerçekte Asya hastalıklarının türü Batı hastalıklarından oldukça farklıdır. Bu durum, Asyalı ve Batılı insanın iki ayrı tür olduğuna dair teoriyi destekleyen bir gerçek gibi görünüyor. Yine tekrar belirtmeliyim ki, konsolosluğun dışındaki cesetlerin arasında bir bebek de vardı. Ölü annesinden süt emmeye çalışsa da başaramadı. Çocuğu bir hastaneye gönderdim (Çandar, 1992, ss. 9-10).

İnsani krizin ciddiyetinin gözler önüne serildiği bu öyküde, bölgede İngilizce yayım yapan bir gazetenin birkaç gündür yayımladığı kıtlık fotoğraflarının gerçekliğine dair şüpheler dile getirilirken, görsellerin geçmişteki "sukhia" (açlık hastalığı) vakalarına benzerlik taşıdığı belirtilmektedir. Yabancı konsolosların yaşanan bu duruma ilişkin yorum yapmaktan kaçınarak sessiz kalmaları sömürge döneminde Batılı temsilcilerin yerel halkın yaşadığı felaketler karşısındaki kayıtsızlığını ve diplomatik mesafesini yansıtmaktadır:

Kalküta'daki İngilizce olarak yayımlanan "The Statesman" gazetesi, bugünkü başyazısında Kalküta'da ciddi bir kıtlığın yayıldığını açıkladı. Bu gazete birkaç gündür kıtlığa yakalanmışların fotoğraflarını yayımlıyor. Ancak bu fotoğrafların gerçek mi yoksa sabte mi olduğu henüz kesin değil. Görünüşe göre, bu fotoğraflar eski "sukhia" hastalarının gibi görünüyor. Fakat tüm yabancı konsoloslar görüşlerini kendilerine saklıyorlar (Çandar, 1992, s. 11).

Bengâl kıtlığı sürecinde sömürge idaresinin ve Batılı bilim çevrelerinin yaklaşımının eleştirel bir dille yansıtıldığı bu öyküde "sukhia" olarak adlandırılan hastalığın hızla yayıldığı, her gün yüzlerce insanın bu hastalık nedeniyle hayatını kaybettiği belirtilirken, tıbbî müdahalelerin yetersizliği ve çaresizliği de açıkça ortaya konulmuştur. Batı menşeli ilaçların etkisizliğine vurgu yapan yazar, Batı tıbbının Asya'daki krizlere karşı başarısızlığını dile getirmektedir. Diğer yandan, bilimsel araştırma adına kan örneklerinin Batılı laboratuvarlara gönderilmesi, Kraliyet Komisyonu kurulması gibi bürokratik girişimler, sorunun aciliyetiyle ters düşen ağır işleyişini gözler önüne sermektedir. Resmî söylemlerle halkın yaşadığı sıkıntılara işaret eden Krişen Çandar, kıtlıkla ilgili söylemlerin medya, bürokrasi ve halk arasında farklılaştığını, sömürge yönetim anlayışının insani krizler karşısındaki duyarsızlığını göstermektedir:

Artık "sukhia" hastalığına yakalanan hastaların hastanelere kabul edilmesine izin verildi. Söylenene göre, sadece Kalküta'da her gün 200-250 kişi bu hastalığın kurbanı oluyor. Bu hastalık artık bir salgın haline geldi. Doktorlar oldukça çaresiz; çünkü kinin verilmesinin hiçbir faydası olmuyor ve hastalığı azaltmıyor. Hazım için kullanılan magnezyum karışımı ve tentürdiyot dâhil olmak üzere tüm Britanya Farmakopesi işe yaramaz durumda. Birkaç hastadan alınan kan örnekleri, araştırma amacıyla Batılı bilim insanlarına gönderilmektedir. Ayrıca büyük ihtimalle, olağüstü niteliklere sahip bir Batılı uzmanın hizmetlerinden faydalanılacak ya da dört beş yıl sürecek kapsamlı bir soruşturma yürütmek üzere bir Kraliyet Komisyonu kurulacaktır. Sonuç olarak, bu yoksul hastaları kurtarabilmek adına her türlü çaba gösterilmektedir. Tüm Bengâl bölgesinde kıtlık hüküm sürmekte ve her hafta binlerce insan yiyecek yetersizliği sebebiyle hayatını kaybettiği ilan edilmiştir. Ancak Bengâl kökenli hizmetçim, gazetecilerin yalan söylediği kanaatinde. Pazara alışverişe gittiğinde, aradığı her şeyi bulabildiğini söylüyor. Fiyatlar elbette artmış durumda; fakat bu pahalılık savaş nedeniyle kaçınılmazdır (Çandar, 1992, ss. 11-12).

Öyküde, Bengâl Kıtlığı sırasında yaşanan büyük insanî çöküntüyü ele alan Krişen Çandar, sosyo-ekonomik felaketin beraberinde getirdiği yoksulluğu, sömürge yönetiminin yanlış politikaları neticesinde derin sefalet içine düşen Bengâl halkının hayatta kalabilmek için çocuklarını dahi satmak zorunda kaldığına değinmiştir. Bu durum, bireyleri çaresizliğe sürüklemenin yanı sıra insani değerlerin yok oluşunu ve ahlaki yozlaşmayı gözler önüne sermektedir. Bengâl sefaletine dikkat çekilen bu öyküde, sömürgeci zihniyetin insana bakıştaki çarpıklığını eleştirmek için ana karaktere tarihi bir sorgulama yaptıran yazar, insan hayatının ne kadar değersizleştiğini ve ekonomik çıkarların insan onurunun önüne geçtiğini keskin bir ironiyle vurgulamaktadır:

Diin ilginç bir olay yaşandı. New Market'ten küçük kız kardeşim için birkaç oyuncak satın aldım. Oyuncaklar arasında oldukça güzel porselen bir bebek vardı. Maria bu bebeği çok beğenmişti. Ben de bir buçuk dolara o bebeği satın aldım ve Maria'yı parmağımdan tutturarak dışarı çıktım. Arabaya binmek üzereydim ki, orta yaşlı bir Bengâl kadını ceketimi tutarak Bengâlce bir şeyler söyledi.

Kadından kurtulup arabaya bindim ve Bengalli şoförüme ne istiyor bu kadın diye sordum:

Şoför Bengalli kadınla konuşmaya başladı. Kadın, yanına sokulmuş bir şekilde duran küçük kızımı işaret etti. Bu kız çocuğunun iri, badem gözleri vardı, sarımtırak bir teni ve adeta porselen bir bebek gibi görünüyordu. Sürekli Maria'ya bakıyordu.

Arıandan Bengâl kadını hızlıca bir şeyler söyledi, şoför de aynı hızla ona cevap verdi.

Ben tekrar ne diyor diye sordum.

Şoför, kadının avucuna birkaç bozukluk koyduktan sonra arabayı sürmeye başladı. Şoför yol alırken şöyle dedi:

"Efendim, kendi kızımı satmak istiyordu. Bir buçuk ruپی karşılığında."

"Bir buçuk ruپی mi? Yani yarım dolar mı?" diye şaşkınlıkla sordum.

"Efendim, bugünlerde yarım dolara bile bir Bengâl kız çocuğu alınabiliyor," dedi.

Şoföre hayretle bakakaldım. O anda, vatanımın tarihindeki o karanlık dönemi hatırladım: Atalarımızın Afrika'dan zorla Habeşileri (zencileri) gemilere doldurup ülkelerine taşıdıkları ve pazarlarda köle olarak sattıkları günleri. O zamanlar, sıradan bir Habeşi bile yirmi beş otuz dolardan aşağı satılmazdı. Ne büyük hata yapılmıştı! Eğer büyüklerimiz Afrika yerine Hindistan'a yönelselerdi, çok daha ucuzca köle temin edebilirlerdi. Habeşiler yerine Hindistanlıların ticaretini yapsalardı, milyonlarca dolar tasarruf etmiş olurlardı. Düşünün ki, bir Hindistanlı kız sadece yarım dolara alınabiliyor! Üstelik Hindistan'ın nüfusu da kırk milyon. Yani yirmi milyon dolara tüm Hindistan halkı satın alınabilirdi. Bir düşünün: Yirmi milyon dolar nedir ki? Bizim ülkemizde bir üniversite kurmak bile bundan daha fazla masraf gerektirir (Çandar, 1992, ss. 13-15).

Bengâl Kıtlığı'nın toplumsal dokuda nasıl ahlaki bir çöküş yarattığını ve insan hayatının nasıl mutlak anlamda ekonomik bir değişim nesnesine dönüştüğünü çarpıcı şekilde gözler önüne seren Krişen Çandar, insani değerlerin tamamen silindiği bir topluluğu Kalküta'nın Sonagachi isimli bir bölgesiyle tasvir etmiştir. Bengâl toplumunda aile yapısının ve çocuk masumiyetinin yok oluşunu dramatik bir şekilde kaleme alan yazar, insanın metalaşması, ahlaki çözülme ve toplumsal duyarsızlık temalarını derinlemesine işleminin yanı sıra, bireysel ve toplumsal düzeydeki yozlaşmalara dikkat çekmektedir:

Şoför daha sonra: bugünlerde Kalküta'daki "Sonagachi" adlı semt, bu tür insan ticaretinin merkezî hâline gelmiş. Yüzlerce kız gece gündüz alınıp satılmakta.

Kız çocuklarını aileleri satıyor, alıcılar ise genellikle hayat kadınlarından oluyor. Ortalama fiyat bir buçuk ruپی civarında. Ancak eğer kız güzel görünümlü ise, dört, beş hatta on ruپی gibi meblağlara da satılabiliyor. Günümüzde pazarda bir çuval pirinç altmış yetmiş ruپی civarına satıldığından, bir aile iki kız çocuğunu satmakla sekiz on gün daha hayat mücadelesine devam edebiliyor. Üstelik Bengâl ailelerinde kız çocuklarının sayısı genellikle ikiden fazladır.

Yarın akşam Kalküta Belediye Başkanı'nun düzenleyeceği akşam yemeğine davetliyim. Orada mutlaka daha birçok güzel hikâyeler dinleyeceğim (Çandar, 1992, ss. 15-16).

Konsolos 30 Ağustos tarihli mektubunda Hindistanlıların yemek yeme alışkanlıklarını abartılı ve gerçek dışı olarak betimlemektedir. Urdu edebiyatında Premchand, Saadet Hasan Manto, Patris Buhari, İbn-i İnşa gibi Krişen Çandar da eserlerinde, daha rahat eleştiri yapabilmek adına gerçek olmayan karakterlere yer vermiştir. Bengâl eyaletinde meydana gelen yüksek ölüm oranlarını halkın yemek yeme alışkanlığına bağlayan konsolos, bölgedeki kıtlığın siyasi nedenlerini gizlemeye çalışmaktadır. Konsolos, kıtlık ve yetersiz beslenmeye bağlı olarak ortaya çıkan bulaşıcı hastalıkları her ne kadar yüksek doğum-ölüm oranlarıyla ilişkilendirse de Krişen Çandar, sömürgecilğin neden olduğu toplumsal meseleleri teşhir etmektedir. Ana

karakter, sömürge yönetimini meşrulaştıran ırkçı, ayrımcı ve dışlayıcı söylemlerde bulunarak felaketleri ideolojik olarak araçsallaştırmaktadır. Öykünün bu kısmında Krişen Çandar, protest bir bakış açısıyla sömürge iktidarının anlayışını ve düşünce yapısını okuyucuya aktarmaktadır:

Efendim, müşahedelerime göre Hint halkı günde iki defa, batta genellikle yalnızca bir defa yemek yerler. Ancak bu öğünlerde o denli fazla yerler ki, biz Batılılar günde beş öğün yesek dahi bu kadar yiyemeyiz. Fransız düşünür Mösyo Jean Jean Tripp'e göre, Bengâl'de ölüm oranlarının artmasının en önemli sebebi bölge halkının aşırı oburluğudur. Ona göre bu insanlar öylesine çok yemektedirler ki, çoğu durumda karınları patlamakta ve bu sebeple hayatlarını kaybetmektedirler. Bu duruma dair yaygın bir deyim de vardır: "Bir Hindistanlının asla ağzı patlamaz, ancak karnı muhakkak patlar." Hatta birçok durumda dalak da patlamakta olduğu rivayet edilir. Ayrıca dikkat çekici bir diğer husus ise, Hindistanlılarla farelerin doğum oranının dünya üzerindeki en yüksek seviyede olmasıdır. Bu iki tür arasında çoğu zaman ayırım yapmak oldukça güçtür. Ne kadar bızlı doğarlarsa, o kadar bızlı da ölürlür. Fareler nasıl veba hastalığına yakalanıyorsa, Hindistanlılar da verem hastalığına -hatta çoğu zaman hem verem hem veba hastalığına birden- yakalanmaktadır. Bununla birlikte, fareler kendi inlerinde kaldıkları ve dünyayı rahatsız etmedikleri sürece, onların iç meselelerine müdahale etmeye kimsenin hakkı yoktur (Çandar, 1992, ss. 17-18).

Konsolosun gözünden aktarılmaya devam eden öyküde kıtlığın giderek daha dramatik bir hale dönüştüğü aktarılmıştır. Yazar, kıtlık sebebiyle binlerce kişinin hayatını kaybetmesine rağmen bürokrasinin kayıtsızlığına ve sömürge yönetiminin ihmalkarlığına dikkat çekmiştir. Hindistan halkının bu felaket karşısında sessiz kalışını yine sömürge yönetimi altındaki baskıcı ve despot yönetim anlayışına bağlayan Krişen Çandar, kıtlığın yalnızca biyolojik bir yokluk değil, aynı zamanda kültürel ve ruhsal bir tükeniş olduğunu da ima ederek adaletsizlikler ve haksızlıklar karşısında sesini çıkaramayan bir toplumun halini gözler önüne sermiştir:

Bombay Hükümeti'nin eski bakanlarından biri, Bengâl bölgesinde her hafta yaklaşık yüz bin kişinin kıtlık nedeniyle hayatını kaybettiğini tahmin etmektedir. Ancak bu bilgi resmî bir kaynak tarafından teyit edilmiş değildir. Bugün de konsolosluk binasının önünde birkaç ceset bulundu. Şoförün ifadesine göre, bunlar köyden Kalküta'ya eklemek umuduyla gelen bir ailenin fertleriydi. Önceki gün de benzer bir şekilde bir şarkıcının cesedine rastladım. Bir elinde sitarını tutuyordu, diğer elinde ise tahta bir çıngrak vardı. Bunun ne anlama geldiğini anlayamadım. Zavallı fareler nasıl sessizce ölürlür, ağızlarından en ufak bir "ab" bile çıkmaz. Dünyada Hindistanlılardan daha asil farelere rastladığımı söyleyemem. Eğer barışçılık için Nobel Ödüllü bir millete verilecek olsaydı, bu şüphesiz Hindistan halkı olurdu. Milyonlarca insan açlıktan ölür, fakat şikâyet anlamına gelebilecek tek bir söz bile sarf etmezler. Sadece cansız, solgun gözlerle gökyüzüne bakarlar; sanki şöyle diyor gibidirler: "Ey Ann Data, ey Ann Data...!" Geçtiğimiz gece, o şarkıcının sessiz bir isyanla yüklü, hareketsiz, taşlaşmış ve ışaksız bakışları zihnimi meşgul etmeye devam etti (Çandar, 1992, ss. 20-21).

Ann Data öyküsünün ikinci bölümü Bengâl Kıtlığı esnasında bir adamın kırsaldan Kalküta şehrine uzanan dramatik yolculuğunu içermektedir. Krişen Çandar, kıtlık esnasında karısını ve küçük kızını kaybeden bu adamın içinde bulunduğu yoksulluğun yanı sıra sömürge düzeninin çarpıklığına ve duyarsızlığına dikkat çekmiştir.

Bengâl'de yüzbinlerce insan kıtlık sebebiyle hayatını kaybederken üst sınıfın geçici ve yüzeysel tepkilerine dikkat çeken Krişen Çandar, bu öyküsünde dünya siyasetini de yakından takip ederek dönemin önde gelen siyasetçilerinin küresel meselelerle meşgul olduğu bir zaman diliminde sömürge yönetimi altındaki halkların yaşadığı insani krizlere duyarsız kaldıklarına bir eleştiride bulunmaktadır:

Saatine bir kez daha sabırsızca baktı; Siniya hâlâ gelmemişti. O sırada Churchill, Stalin ve Roosevelt Tabran'da dünyanın haritasını yeniden çizmekle meşguldüler ve Bengâl'de yüzbinlerce insan açlıktan ölüyordu. Dünya Atlantik Şartı ile yeniden yapılandırılıyor; fakat Bengâl'de bir tek pirinç tanesi dahi bulunmuyordu. Hindistan'ın yoksulluğu üzerine öyle bir acıma duygusuna kapıldı ki, gözleri yaşla doldu. "Biz yoksuluz, çaresiziz, muhtacız, güçsüzüz," diye düşündü. Kendi kendine düşündü: "Hindistan da sürekli ağlayan bir memleket. Bazen eklemek bulunmaz, bazen giysi; bazen yağmur yağmaz, bazen salgın hastalık baş gösterir. Şimdi de Bengâl'in evlatlarına bakın: kemik yığından ibaret kalmış bedenler, gözlerinde derin ve sonsuz bir hüznün, dudaklarında ise dilencilerin duası: bir lokma eklemek, bir avuç pirinç (Çandar, 1992, ss. 26-27).

Yazar öyküsünde ana karakteri; vicdani ve duyarsız bir şekilde hayat sürdüğü iki farklı yaşam arasında bırakmaktadır. Her ne kadar gündüzleri açlıktan ölmüş Bengâl halkının manzarasına kayıtsız kalsa da geceleri rahat uyuyamamaktadır. Krişen Çandar, toplumsal eşitsizliklere ve insanların birbirlerine

¹ Rızık veren; bey, ağa; Allah. bk. (Eşref & Soydan, 2022, s. 59).

bağlıklarına dair derin felsefi sorgulamalar sunduğu bu öyküsünde, sadece bireysel açlık, kölelik veya yoksulluk üzerinden değil, bu olguların aslında tüm insanlığı etkileyen birer ortak mesele olması gerektiğini dile getirmiştir. Toplumsal duyarlılığın önemine dikkat çeken yazar, insanın yalnızca kendisi için değil çevresindekilerin acılarına kayıtsız kalmamasını, insanlığın empati ve eşitlik ile bir anlam kazanacağını vurgulamıştır:

Dünyada bir insan bile açsa, dünya aç kalacaktır. Dünyada bir kişi bile köle ise, herkes köle kalacaktır. Dünyada bir kişi bile yoksulsa, herkes yoksul kalacaktır. Bu yüzden sana bu soruyu soruyorum. Beni ölü sanma, ölü olan sensin. Ben hayattayım ve yurtık, ışığı kaybetmiş, kör gözlerle her zaman sana bu soruyu soracağım. Gece uykularımı harabe edeceğim, senin kalkman, oturman, uyuman, uyanman, yürümen, hareket etmen zorlaşacak. Bu soruma cevap vermek zorunda kalacaksın. Ben, sana tatmin edici bir cevap verene kadar ölemem (Çandar, 1992, s. 56).

3. Sonuç

Krişen Çandar'ın *Ann Data* öyküsü bağlamında, 1943 Bengâl Kıtlığı'nın İngiliz sömürge yönetimi altındaki Hindistan halkı üzerindeki etkileri ve toplumsal duyarsızlığın trajik sonuçlarının incelendiği bu çalışmada; Bengâl Kıtlığı'nın sadece bir doğal afet olarak değil, sömürgeci politikaların ve iktisadi menfaatlerin çıkarları doğrultusunda meydana geldiği görülmüştür. Britanya Hindistanı'ndaki İngiliz yönetimi, alt kıtadaki gıda ticaretini ve tahıl ihracatını kontrol etme siyaseti, kıtlık koşullarının kötüleşip derinleşmesine ve yaklaşık üç milyon insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Yazar, öyküsünde sömürgeci zihniyetin sadece toprak ve kaynakları değil aynı zamanda insan hayatını da metalaştırarak ahlaki çöküşe sebebiyet verdiğini aktarmıştır. Öyküde, konsolosun kıtlığın beraberinde getirdiği açlıkla mücadele eden insanları kayıtsız bir şekilde gözlemleyerek kendisinin rahat bir yaşam sürmesi dönemin sömürgeci zihniyetini gözler önüne sermektedir. Yazar, Batılı gücün yerli halkın acılarına karşı sergiledikleri duyarsızlık, bireysel bir ahlaki sorumsuzluk değil, aynı zamanda kurulan sistemin bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Krişen Çandar, bu kayıtsızlık ve sessiz kalma eylemlerini açıkça eleştirmektedir. Toplumsal sorumluluğun, empati ve eşitlik anlayışının önemine vurgu yapılan bu öyküde, ekonomik ve politik çıkarların insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri açıkça görülmektedir. Bengâl Kıtlığı'nı, doğal afetin ötesinde insan ve yönetim kaynaklı bir trajedi olduğunun vurgusu yapılan Krişen Çandar'ın bu öyküsünün, yalnızca tarihi bir olay olarak değil günümüz küresel eşitsizlikler, gıda politikaları ve siyasi kayıtsızlık bağlamında da tartışılması gereken bir konu olarak ele alınabileceği düşünülmektedir. Edebiyatın, toplumsal ve tarihsel olaylara dair eleştirel bir bakış açısı geliştirme noktasındaki rolünün açıkça ortaya konulduğu ve realist bir biçimde kaleme alınan *Ann Data* öyküsü, doğal afetlere değinmesi ve dönemin sömürgeci yönetimine güçlü bir eleştiri sunması açısından da Urdu edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

4. Extended Abstract

The present study examines the 1943 Bengal Famine within the context of Ann Data's story, investigating the impact of British colonial administration on the famine, the tragic consequences of the political and economic policies of the era, and societal indifference. The Bengal Famine led to the demise of approximately three million individuals, a consequence of British food policies and wartime strategies. Ann Data's narrative unfolds through the observations of a foreign consul stationed in Calcutta during the famine, starkly revealing individual moral collapse and social indifference. In the narrative, the foreign consul persists in living in opulent circumstances, disregarding the situation despite observing thousands of individuals perishing from starvation in Bengal. The consul's letters, when viewed through the lens of irony, serve to underscore the moral decline of colonialism, the exploitative policies of the West, and the disregard for human life that was prevalent during this period, all in the name of economic values. The consul and the elite echelons around him organise lavish parties in the midst of the famine, and their enjoyment of entertainment and luxury further emphasises the tragedy. This situation is indicative of the colonial administration's indifference to the suffering of society and the imperialist perception of so-called 'natural disasters' affecting the colonised peoples. The narrative not only portrays the conditions of famine but also provides a critical analysis of the mindset of the Western colonial administration. The consul's internal conflicts, moral reckoning, and eventual return to his own comfort reveal that colonial administrations prioritised their own interests even in times of crisis and remained indifferent to the

suffering of the local people. The Bengali people's response to the famine, characterised by silence and helplessness, is indicative of the historical transformation of India into a passive society by Western powers. The present article evaluates the role of Ann Data's story in the literary narration of historical events and its contribution to social memory. Krishen Chandar attributes the Indian people's silence in the face of this catastrophe to the oppressive and despotic governance under colonial rule, implying that the famine was not only a biological deprivation but also a cultural and spiritual exhaustion, revealing the state of a society unable to speak out against injustices and wrongs. Ann Data's narrative is not merely a story about the Bengal Famine; it is also a compelling account that reveals the cruel effects of global colonial policies on human life and the conflict between individual conscience and social realities. In this context, the narrative posits that the Bengal Famine should be regarded not solely as a natural disaster but, to a considerable extent, as a man-made tragedy. This perspective underscores the capacity of literature to serve as a medium for the preservation of social and historical memory, as well as for the articulation of the realities of the era. The British government adopted a largely indifferent stance towards the famine that was ravaging Bengal. There is compelling evidence to suggest that, without hesitation, the decision was taken to divert medical aid and food supplies intended for the local population dying of starvation to its soldiers in Europe. This account elucidates that the British colonial administration exploited not only land and raw materials but also human resources. It is noteworthy that grain was exported in accordance with the interests of the British administration rather than the needs of the local population. Furthermore, the practice of sending children to work in South Africa as if they were mere objects is indicative of the inhumane working conditions that prevailed at the time and the ethical vacuum of the colonial mindset. In the story, Krishen Chandar examines the significant societal collapse that occurred during the Bengal Famine, highlighting that the socio-economic disaster led to widespread poverty. He further elaborates on how the Bengali people, compelled to endure profound misery under the colonial administration's misguided policies, were compelled to resort to the tragic sale of their children in order to survive. The narrative under scrutiny in this instance is one that underscores the significance of social responsibility, empathy, and the principles of egalitarianism. It does so by illuminating the deleterious consequences that economic and political interests can have on human existence. Krişen Çandar's account, which emphasises that the Bengal Famine was not a natural disaster but a man-made tragedy, can be discussed not only as a historical event but also in the context of contemporary global inequalities, food policies and political indifference. It is evident that the text under scrutiny here demonstrates literature's role in developing a critical perspective on social and historical events. The narrative is written in a realistic style, and the story Ann Data holds an important place in Urdu literature due to its references to natural disasters and its harsh criticism of the colonial administration of the time.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđi Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđi Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Bilik, N., & Çakmakçı, M. K. (2025). 1947 Hindistan-Pakistan Ayrılığında Kadınların Yaşadığı Sorunların Urdu Hikâyesine Yansımaları. *Doğu Dilleri Dergisi*, 10(1), 1-13.
- Choudhury, S. D. (2021). The Bengal Famine of 1943: Misfortune or Imperial Schema. *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(5), 15-21.
- Collingham, L. (2012). *The Taste of War: World War II and the Battle for Food*. The Penguin Press. <https://www.penguinrandomhouse.com/books/308333/the-taste-of-war-by-lizzie-collingham/>
- Çakmakçı, M. K. (2024). Minnettar Gözler ile Peşaver Ekspresi Adlı Öykülerde Hindistan'ın Bölünmesi Sırasında Yaşanan Katliamlar. *Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-105.
- Çandar, K. (1992). *Ann Data*. Delhi: Upendar Nath.
- Dreze, J. (1988). *Wider Working Papers: Famine Prevention in India*. London: Clarendon Press.
- Eşref, A. B., & Soydan, C. (2022). *Urduca-Türkçe Türkçe-Urduca Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Felekoğlu, H. (2024). 1970'lerden sonra Kapitalizm'in Hindistan Tarım Sektörüne Etkisi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 10(23), Article 23.
- Günarlan, H. (2020). İngiliz Kolonisi Bengal'de Kıtılıklar. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 197-215. <https://doi.org/10.34189/asyam.3.2.002>
- Maharatna, A. (1996). *The Demography of Famines: An Indian Historical Perspective* [Doktora]. London School of Economics and Political Science.
- Mallik, S. (2023). Colonial Biopolitics and the Great Bengal Famine of 1943. *GeoJournal*, 88, 3205-3221. <https://doi.org/10.1007/s10708-022-10803-4>
- Mukerjee, M. (2010). *Churchill's Secret War: The British Empire and the Ravaging of India During World War II*. New York: Basic Books.
- Najmuldeen, A. (2020). II. Dünya Savaşında Japonya'nın Uyguladığı Asya Katliamları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(8), 191-201.